

Чуйкова Олена Володимирівна – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії та біоетики Одеського національного медичного університету.

УДК 314.156.(477)

НООСФЕРНИЙ ДИКУРС ЯК ВИТОК ДЛЯ КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ПЕРЕПЛЕТІНЬ КОНЦЕПЦІЙ НООСФЕРИ, ПНЕВМАТОСФЕРИ ТА СЕМІОСФЕРИ

Вернадський у своїх пошуках істини, у бажанні визначити поняття ноосфери, як здійснити перехід від біосфери до ноосфери, залишив безліч питань і дав початок біосферно-ноосферному світогляду, а також ноосферному дискурсу. На основі концепцій ноосфери Вернадського і пневматосфери Флоренського Лотман створює концепцію семіосфери і робить висновок про необхідність застосування в гуманітарних дослідженнях методів семіотики. Вихід автора до поняття семіосфери дає можливість об'єднати різні галузі людських знань у глобальне знання про людину. Семіосфера – це світ культури, пневматосфера – це світ духовний, ноосфера – це світ розуму над біосферою.

Водночас виявилось можливим визначити семіотичні об'єкти цього роду як «мислячі структури», тому що вони задовольняють сформованим вище ознакам інтелекту. Спостереження відносно біполярної асиметрії семіотичних механізмів несподівано отримали паралель в дослідженнях функціональної асиметрії великих півкуль головного мозку. Наявність в індивідуальному розумовому апараті механізмів, функціонально ізоморфних семіотичним механізмам культури, відкривало нові наукові перспективи.

Ключові слова: ноосферний дискурс, пневматосфера, семіосфера, духовність, культура, знак, філософія.

НООСФЕРНЫЙ ДИКУРС КАК ИСТОЧНИК КОНЦЕПТУАЛЬНЫХ ПЕРЕПЛЕТЕНИЙ КОНЦЕПЦИЙ НООСФЕРЫ, ПНЕВМАТОСФЕРЫ И СЕМИОСФЕРЫ

Вернадский в своих поисках истины, в желании определить понятие ноосферы, как осуществит переход от биосферы к ноосфере, оставил множество вопросов и дал начало биосферно-ноосферному мировоззрению, а также ноосферному дискурсу. На основе концепций ноосферы Вернадского и пневматосферы Флоренского Лотман создает концепцию семиосферы и делает вывод о необходимости применения в гуманитарных исследованиях методов семиотики. Выход автора к понятию семиосферы дает возможность объединить различные области человеческих знаний в глобальное знание о человеке. Семиосфера — это мир культуры, пневматосфера — это мир духовный, ноосфера — это мир разума над биосферой.

Одновременно оказалось возможным определить семиотические объекты этого рода как «мыслящие структуры», потому что они удовлетворяют сформированным выше признакам интеллекта. Наблюдения относительно биполярной асимметрии семиотических механизмов неожиданно получили параллель в исследованиях функциональной асимметрии больших полушарий головного мозга. Наличие в индивидуальном мыслительном аппарате механизмов, функционально изоморфных семиотическим механизмам культуры, открывало новые научные перспективы.

Ключевые слова: ноосферный дискурс, пневматосфера, семиосфера, духовность, культура, знак, философия.

NOOSPHERE DISCURS AS A SOURCE OF THE CONCEPTUAL INTERLACING OF CONCEPTIONS OF NOOSPHERE, PNEVMATOSPHERE AND SEMIOSPHERE

Vernadskiy is in the searches of truth, in the will to define the concept of noosphere, how to carry

out a transition from a biosphere to the noosphere, left the great number of questions and gave beginning to the biosphere-noosphere world view, and also noosphere discurs. On the basis of conceptions of noosphere of Vernadskiy and pnevmatosphere Florenskiy Lotman creates conception of semiosphere and draws conclusion about the necessity of application in humanitarian researches of methods of semiotics. The exit of author to the concept of семуосферы gives an opportunity to unite the different areas of human knowledge in global knowledge about a man. Semiosphere is the world of culture, pnevmatosphere - it the world spiritual, noosphere, is the world of reason above a biosphere. At the same time appeared possible to define the semiotic objects of this family as "intellectual structures", because they satisfy to the signs of intellect formed higher. The supervisions of relatively bipolar asymmetry of semiotic mechanisms unexpectedly got a parallel in researches of functional asymmetry of large hemispheres of cerebrum. A presence is in the individual cogitative vehicle of mechanisms functionally isomorphic to the semiotic mechanisms of culture, opened new scientific prospects.

Keywords: noosphere discurs, pnevmatosphere, semiosphere, spirituality, culture, sign, philosophy.

Мета статті винайти багато аналогій між устроєм та специфікою біосфери, ноосфери, пневматосфери та семіосфери заради створення ноосферного дискурсу як універсального знання про людину.

Виклад основного матеріалу. «Світ» в XX столітті поняття, яке еквівалентне поняттю «дух» в XIX столітті. Згадаємо «Народження трагедії з духу музики» (Ф. Ніцше), «Протестантська етика і дух капіталізму» (М. Вебер), «три стадії перетворення духу» (О. Конт), «історичне розгортання Абсолютного Духу» (Гегель), які виражали своїм сенсом те слово, яке сьогодні закріплене за поняттями менталітет, інтелект, етос, свідомість і тому подібне.

Актуальність. «Світ» сьогодні виражає системне уявлення про щось, бажання охопити предмет дослідження не у вузькоспеціальному, а в цілісному вигляді, в межуючих з ним взаємозв'язках, концептуально. Система – це цілий прошарок в смислових інтерактивних доповненнях, і сьогодні все частіше інтерес до такої системи викликається в гуманітарній сфері людських проявів свідомості, інтелекту, мудрості-розуму, духовності, культури, мистецтва.

Вивчення семіотичних систем, створених людством упродовж усієї його культури і історії, призвело до несподіваних висновків про те, що усі ці функції властиві і семіотичним об'єктам. І якщо в текстах комунікативної властивості переважає функція передачі інформації, то в створюваних мистецтвом художніх текстах – вперед виступає здатність генерувати нові повідомлення. При цьому було встановлено, що мінімальною працюючою семіотичною структурою є не одна штучно ізольована мова або текст на такій мові, а паралельна пара взаємно-неперекладаємих, але, проте, пов'язаних блоком перекладу мов. Такий механізм є мінімальним осередком генерування нових повідомлень. Він же мінімальна семіотична одиниця такого семіотичного об'єкту, як культура. Таким чином, культура виявляється двоєдиною (мінімально) і водночас неразложимо - єдиною мінімальною працюючою семіотичною структурою. Такий підхід висунув поняття семіосфери і підкреслив важливість вивчення семіотики культури. Одночасно виявилось можливим визначити семіотичні об'єкти цього роду як «мислячі структури», оскільки вони задовольняють сформованим вище ознакам інтелекту. Те, що вони для своєї «роботи» вимагають інтелектуального співрозмовника і тексту «на вході», не повинне нас бентежити. Адже і абсолютно нормальний людський інтелект, якщо він від народження повністю ізольований від вступу текстів ззовні і якого-небудь діалогу, залишається нормальною, але не запущеною в роботу машиною. Сам собою він включитися не може. Для функціонування інтелекту потрібно інший інтелект. Л. С. Виготський підкреслював: «Спочатку всяка вища функція була розділена між двома людьми, була взаємним психологічним процесом» (Виготський 1982-1984, 1, 115). Отже, інтелект – завжди

співрозмовник [3].

Спостереження відносно біполярної асиметрії семіотичних механізмів несподівано отримало паралель в дослідженнях функціональної асиметрії великих півкуль головного мозку. Наявність в індивідуальному розумовому апараті механізмів, функціонально ізоморфних семіотичним механізмам культури, відкривало нові наукові перспективи. Питання про зіткнення гуманітарної семіотики і нейрофізіології виявилось для багатьох несподіваним, але зустрів гарячу підтримку геніального лінгвіста Р. О. Якобсона, який назвав ворогів цієї проблематики захисниками «безмозкої лінгвістики». Також ці проблеми активно розроблялися в нейрофізіологічній лабораторії Л. Я. Балонова (у співпраці з В. Л. Дегліним, Т. В. Чернігівським, Н. Н. Николаєнко), а в семіотичному аспекті – В. В. Івановим.

«Питання ж про необхідність для «мислячих» семіотичних структур отримати початковий імпульс від іншої мислячої структури, а текстогенеруючим механізмам – отримати в якості пускового механізму деякий текст ззовні, примушує згадати, з одного боку, про так звані автокаталітичні реакції, тобто реакціях, коли для отримання кінцевого продукту (або для прискорення протікання хімічного процесу, необхідно, щоб кінцевий продукт вже є присутнім в якийсь кількості на початку реакції. З іншого боку, питання це знаходить паралель з невирішеною проблемою «початку» культури і «початку» життя. Згадаємо, що В. І. Вернадський відмовлявся відповідати на так поставлене питання, вважаючи пліднішими дослідження взаємовідношення бінарно-асиметричних і, в той же час, єдиних структур. По цьому шляху йдемо і ми» – написав Ю. Лотман в своїй праці «Усередині мислячих світів» [5; 6].

Ю. Лотманом було виділено три функції семіотичних об'єктів. У першій розглядається механізм народження сенсу в результаті взаємної напруги таких взаємонеперекладаємих і водночас проєктованих один на одного таких мов, як конвенціональна (дискретна, словесна та іконічна (континуальна, просторова). Цьому відповідає мінімальний акт вироблення нового повідомлення. Друга функція присвячена семіосфері – синхронному семіотичному простору, що заповнює межі культури і є умовою роботи окремих семіотичних структур і, водночас, їх породженням. Якщо в центрі першої функції стоїть текст, то відповідне місце в другій займає культура. Третя функція присвячена питанням пам'яті, діахронією глибини і історії як механізмам інтелектуальної діяльності. Основне питання тут – семіотика історії. В цілому ці три функції покликані показати роботу обволікаючої людини і людське суспільство семіотичного простору як інтелектуального світу, що знаходиться в постійному взаємному спілкуванні з індивідуальним інтелектуальним світом людини. Поняття семіосфери співіснує з поняттям колективного несвідомого в психоаналізі і колективною пам'яттю, до якої звертається Ю. Лотман. За словами Умберто Еко в передмові до англійського видання книги «Усередині мислячих світів»: «Лотман нагадує читачеві про дві традиції навчання мові, що співіснують. Коли іноземній мові вчать дорослих, їм зазвичай викладають правила. Для того, щоб заговорити на мові, люди опановують набір мовних одиниць, засвоюють закони їх сполучуваності і вчать їх зв'язувати. Навпаки, дитина вчиться говорити, знаходячись в постійному контакті з правильно побудованими текстами; при цьому передбачається, що він придбає мовну компетенцію, навіть якщо не усвідомлює повністю законів, що управляють мовою. Відмінність граматичного способу вивчення мови від текстуального змусила автора книги по-новому поглянути на тексти культури і описати культуру як сукупність текстів і як неспадкову колективну пам'ять» [5; с. 412-413].

Проте в ході дослідження Ю. Лотман зрозумів, що культурний код набагато складніший за мовний; у пізніших роботах дослідник демонструє все більшу увагу до багатства і різноманіття історичного досвіду.

Вже в шістдесятих роках Ю. Лотман ясно розумів, що множинність кодів в цій культурі народжує контрасти і гібриди, або, інакше кажучи, «креолізацію». У дослідженнях останнього десятиліття він розробив поняття семіосфери (по аналогії з біосферою). Можна детально зупинитися на тому, що Ю. Лотман має на увазі, говорячи про головне визначення семіосфери:

«Уявимо собі зал музею, де в різних вітринах виставлені експонати різних епох, написи на відомих і невідомих мовах, інструкції по дешифруванню, складені методистами пояснювальні тексти до виставки, схеми маршрутів, екскурсій і правила поведінки відвідувачів. Помістимо в цей зал ще екскурсоводів, відвідувачів, і уявимо собі це усе як єдиний механізм (чим, в певному відношенні усе це і являється). Ми отримаємо образ семіосфери. При цьому не слід випускати з уваги, що усі елементи семіосфери знаходяться не в статичному, а в рухливому, динамічному співвідношенні, постійно міняючи формули відношення один до одного. Особливо це помітно на традиційних моментах, що дісталися з минулих станів культури. У останніх роботах поняття єдності поширене на усю семіосферу. У своїй статті «Про семіосферу» Ю. Лотман стверджує, що усю семіосферу (тобто культуру як семіосферу) треба розглядати як єдиний механізм – тільки так ми зможемо зрозуміти культуру в усьому її різноманітті» [5; с. 414]. Таким чином, семіотичний досвід повинен парадоксально передувати будь-якому семіотичному акту. Якщо по аналогії з біосферою (В. І. Вернадський) виділити семіосферу, то стане очевидно, що цей семіотичний простір не є сума окремих мов, а є умовою їх існування і роботи, в певному відношенні, передує їм і постійно взаємодіє з ними. В цьому відношенні мова є функція, згусток семіотичного простору, і межі між ними, такі чіткі в граматичному самоописанні мови, в семіотичній реальності представляються розмитими і повними перехідних форм. Зовні семіосфери немає ні комунікації, ні мови» [5; с.164].

«Одночасно в усьому просторі семіозису – від соціальних, вікових і інших жаргонів до моди – також відбувається постійне оновлення кодів. Таким чином, будь-яка окрема мова виявляється зануреною в деякий семіотичний простір, і тільки в силу взаємодії з цим простором він здатний функціонувати. Нерозкладним працюючим механізмом – одиницею семіозису – слід рахувати не окрему мову, а усе властиве цій культурі семіотичного простору. Цей простір можна визначити як семіосферу. Подібне найменування виправдане, оскільки, подібно до біосфери, сукупністю, що являється, з одного боку, і органічною єдністю живої речовини, за визначенням академіка, що ввів це поняття, В. І. Вернадського, а, з іншого боку, – умовою продовження існування життя, семіосфера – і результат, і умова розвитку культури. В. І. Вернадський писав, що «всі згущування життя найтіснішим чином між собою пов'язані. Одно не може існувати без іншого. Цей зв'язок між різними живими плівками і згущуваннями і незмінний їх характер є одвічна риса механізму земної кори, що проявлялася в ній впродовж усього геологічного часу» – пише Вернадський вже у 1954-1960 [8]. З особливою визначеністю ця думка виражена в наступній формулі: «...Біосфера – має цілком визначену певну побудову, яка визначає все без виключення, що в ній відбувається. ...Людина, як вона спостерігається в природі, як і усі живі організми, як всяка жива речовина, є певною функцією біосфери в певному її просторі-часі» – пише Вернадський [1; с. 166]. Семіосфера також, як біосфера, відрізняється неоднорідністю.

Ми можемо винайти багато аналогій між устроєм та специфікою біосфери, ноосфери, пневматосфери та семіосфери. «Асиметрія людського тіла стала антропологічною основою його семіотизації, семіотика правого/лівого має такий же універсальний для всіх людських культур характер, як і протиставлення верх/низ. В. І. Вернадський відмічав, що життя на Землі протікає в особливому, нею ж створеному, просторово-часовому континуумі». Отже, просторово-часовий устрій має багаторівневу аналогію. «Свідоме людське життя, тобто життя культури, також вимагає особливої структури простору-часу. Культура організовує себе у формі певного простору-часу і поза такою організацією існувати не може. Ця організація реалізується як семіосфера і, водночас, за допомогою семіосфери» [6; 9; 10]. Аналогії культурного та природного устроїв запобігають уявленню про культуру як наративний прошарок над реальністю життєвого світу. «Зовнішній світ, в який занурена людина, щоб стати чинником науки, піддається семіотизації – розділяється на область об'єктів, що щось означають, символізують, таких, що вказують, тобто що мають сенс, і об'єктів, що представляють лише самих себе.

Стереоскопічна картина, що з'являється, таким чином, привласнює собі право говорити від

імені культури в цілому. Одночасно при усій відмінності субструктур семіосфери, вони організовані в загальній системі координат: на тимчасовій осі – що пройшло, сьогодення, майбутнє, на просторовій – внутрішній простір, зовнішній і межа між ними. По цій системі координат перекодує позасеміотична реальність – її простір і час – для того, щоб вона зробилася «семіотизибельною», здатною стати змістом семіотичного тексту» [5; с. 179]. Наукова методологія і філософія науки імпліцитно містять роздуми про знаки, символічні і семіотичні феномени. На цьому інтересі побудовано листування В. І. Вернадського з іншим семіотиком, дослідником «імен», автором знаменитої «пн»вматосфери" (матеріалістичній теології) П. О. Флоренським. Семіотична перспектива присутня в книзі В. І. Вернадського «Наукова думка як планетне явище» (1938 рік), в якій вчення про ноосферу дало широкі культурно-цивілізаційні і семіотичні наслідки.

Усі ці семіотичні інтенції були відчуті Ю. Лотманом, який запропонував, виходячи з вчення В. І. Вернадського, а потім П. О. Флоренського, термін «семіосфера» і створив цілу картину вселеної культури, наповненої символами і знаками. Семіосфера – це, власне, і є світ знаків, культурних кодів, символів, що зашифрували знання про людську цивілізацію. Насичене емпіричне життя В. І. Вернадського створило своєрідну свідомість вченого, перенасиченого знаками, предметами, феноменами, сутностями, які до кінця життя кристалізувалися в єдине вчення про ноосферу. Знакова (семіотична) свідомість В. І. Вернадського підкріплювалося його знанням п'ятнадцяти мов, тобто лінгвістичним виміром. Така талановитість до мов, до лінгвістики говорить про здатність освоювати знакові системи природного і штучного походження. Таким чином, свідомість вченого була двоскладовою: геологія з різноманітним емпіричним досвідом і семіотичний рівень з незвичайною здатністю до лінгвістики. Тому «біосфера» органічно перетікає в «ноосферу», чому сприяє розуміння логіки речей Демокрита як ближчої до природних наук і поняттю біосфери, а логіки понять Аристотеля – як ближчої до ноосфери. Тому ноосфера має полісемантичне значення, і його послідовники відкривають якусь нову грань його вчення. Ідея людини як «свідомості Землі» проходить через усю його наукову творчість. Переживши пограничний стан, пов'язаний із захворюванням тифом, В. І. Вернадський кардинально змінює свої ідеї: він цікавиться Ч. Пірсом, засновником американської семіології. Крім того, саме в ці дні з'являється його теза про те, що істина, у тому числі логічна наукова істина, виходить не з послідовних наукових висновків, а переживається усією сутністю, усім складом особистого життя. Таким чином, семіосфера безпосередньо закладена в науковій творчості В. І. Вернадського, обумовлена його лінгвістичною підготовкою і життєвим досвідом, а «семіосфера» Ю. Лотмана цілком органічно витікає з ноосфери. Ми досліджували точки зіткнення семіології двох вчених як на науковому рівні, так і біографічному.

У 1932 році В. І. Вернадський писав у своєму щоденнику: «Зараз я відкинув філософію і взяв її як емпіричне наукове узагальнення» [2; с. 321] 2001. У 1944 році В. І. Вернадський пише: «...я думаю, що ноосфера є деяке емпіричне узагальнення, яке повинно виявитися у реальних формах [2; с. 204]. Отже, ноосфера — це філософська концепція? Далі: «Я думаю, що несвідомо і безсловесно я в науковій роботі проникаю так глибоко, як не проникає філософ або релігійний містик-мислитель, які словесно мислять» [2; с. 40].

Потім В. І. Вернадський пішов далі у своєму пошуку містка між біосферою і ноосферою, в чому йому надзвичайно допоміг П. О. Флоренський, що описав у своєму знаменитому листі пневматосферу, що безпосередньо допомогло створити концептуальний перехід з біосфери до ноосфери: «Допускаю в Космосі існування живої речовини (може бути, з «розумом») і вважаю, що наш людський розум не є кінцем - (вінець) - еволюційного процесу» [2; с. 39].

Цілком можливо, що ця космічна жива речовина і є пневматосферою, що дозволила перейти від біосфери до ноосфери. Потім в роботі «Наукова думка як планетарне явище» В. І. Вернадський пише: «Ми бачимо і знаємо – але знаємо побутовим, а не науковим чином, що наукова творча думка виходить за межі логіки (включаючи в логіку і діалектику в різних її розуміннях). Особа спирається у своїх наукових досягненнях на явища, логікою (якою би

розширеною ми її не розуміли) не охоплювані.

Інтуїція, натхнення – основа найбільших наукових відкриттів, що надалі спираються і йдуть строго логічним шляхом, – не викликаються ні науковою, ні логічною думкою, не пов'язані із словом і з поняттям у своєму генезисі. У цьому основному явищі в історії наукової думки ми входимо в область явищ, ще наукою не захоплену, але ми не лише не можемо не зважати на неї, ми повинні посилити до неї нашу наукову увагу.

Зараз це область філософських побудов, дещо тих, що з'ясували, але загалом область цих явищ знаходиться в хаотичному стані» [2; с. 146]. Так В. І. Вернадський поступово приходить до розуміння феноменів, які принципово невербалізуєми і тому не можуть вивчатися «офіційною» наукою. Швидше ноосфера на цьому етапі нагадує ейдетичний космос, «деяке емпіричне узагальнення», яке не лише не логічне, але позараціональне, невимовне, таке, що розуміється. Ноосфера – знак майбутнього, яке в якихось своїх іпостасях вже трохи відкривається людству, направляючи розвиток в певному руслі.

Космопланетарний характер ноосфери у В. І. Вернадського і П. О. Флоренського дуже схожий. Так, В. І. Вернадський пише: «Ця форма біогеохімічної енергії властива не лише *Homo sapiens*, але усім живим організмам. Проте в них вона є нікчемною в порівнянні із звичайною біогеохімічною енергією і ледве позначається у балансі природи, і те тільки в геологічному часі. Вона пов'язана з психічною діяльністю організмів, з розвитком мозку у вищих проявах життя і позначається у формі, що виробляє перехід з біосфери в ноосферу тільки з проявом розуму» [3; с. 127].

Тут уперше В. І. Вернадський в якості речовини, що пропрацювала духом, розглядає не мистецтво (система знаків), а наукову думку, уперше надаючи їй космопланетарного характеру. Так формується поняття «наукова віра». Це тим доречніше поєднання, що поштовхом до вказаного розуміння ноосфери і мостом від біосфери до ноосфери є лист П. О. Флоренського і його ідея пневматосфери: «Зі свого ж боку хочу висловити думку, що потребує конкретного обґрунтування і представляє швидше евристичний початок. Це саме думка про існування у біосфері, або, можливо, на біосфері того, що можна було б назвати пневматосферою, тобто про існування особливої частини речовини, залученої в кругообіг культури або, точніше, в кругообіг духу. Несводимість цього кругообігу до загального кругообігу життя навряд чи підлягає сумніву. Але є багато даних, правда, ще недостатньо оформлених, таких, що натякають на особливу стійкість речовин перетворень, що пропрацювали духом, наприклад предметів мистецтва. Це примушує підозрювати існування і особливої відповідної сфери речовини в космосі. . Нині ще рано говорити про пневматосферу як предмет наукового вивчення. Пневматосфера – це область Святого Духу» [12].

Висновки. Отже, В. І. Вернадський залишив і релігійні, духовні можливості, інтенції розуміння біосфери-ноосфери, і знакові, семіотичні, символічні, образні можливості, що дозволяє говорити про глибинні форми ноосферного дискурсу. Яскравий образ, символ ноосфери в ХХ повісті – це Солярис. Отже, знаки (знакова система) перетікають в розум (систему інтелекту), потім перетікають в духовність (духовну сферу). Такий кругообіг семіо-, пневмато-, ноосфер було створено трьома ученими ХХ століття В. І. Вернадським, П. О. Флоренським, Ю. М. Лотманом.

Таким чином, семіосвідомість та семіомислення В. І. Вернадського свідчать не лише про наукове і релігійне, але й образне, знакове, символічне розуміння ноосфери, що дозволяє говорити про формування ноосферного дискурсу. Семіосвідомість допомагає зрозуміти глибинні процеси ноосфери і забезпечити різноманітні і глибинні форми ноосферного дискурсу, а також саму ноосферу як незбагненне, як реч-у-собі, як образ Солярису.

Таким чином, семіосфера – світ знакових систем, що охоплює усю планету; ноосфера – світ розумної діяльності людини, розширеної в планетарному масштабі; пневматосфера – світ натхненої матерії, духовної культури. Отже, ми можемо, дослідивши різні форми прояву термінів «біосфера», «пневматосфера» та «саміосфера» з концепції ноосфери, говорити про формування ноосферного дискурсу в контексті кінця ХХ-початку ХХІ

століть.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Вернадский В.И. Дневники 1926- 1934. М., 2001.
2. Вернадский В.И. Несколько слов о ноосфере. // Антология философской мысли. Русский Космизм. М.: Педагогика-Пресс. 1993.
3. Вернадский В.И. Научная мысль как планетарное явление. М., 1991.
4. Выготский Л.С. Собрание сочинений. // Выготский Л.С. – М.: Педагогика 1982. - Т. 6, с. 681.
5. Лотман Ю.М. Внутри мыслящих миров. – М.: «Языки русской культуры», 1996 – 464 с.
6. Лотман Ю.М. Семиосфера. Внутри мыслящих миров. Культура и взрыв. – СПб: «Искусство-СПб», 2000. – 704 с.
7. Переписка В.И. Вернадского и П.А. Флоренского. // Новый мир, 1989.- №2.
8. Смирнов Д.Г. Неизвестный В.И. Вернадский // История. Филология. Философия – 2009, - Вып 3. - С. 121 – 133.
9. Топоров В. Миф. Ритуал. Символ. Образ: Исследования в области мифопоэтического. М., 1995.
10. Топоров В. Пространство и текст // Из работ московского семиотического круга / Сост. и вступ. ст. Т.М. Николаевой. М., 1997. – 456 с.
11. Флоренский П.А.; Статьи П.В. Флоренский, А.И. Олексенко, В.А. Шапошников, Т.А. Шутова; Подготовка текстов, комментарии и подбор иллюстраций П.В. Флоренский, Л.В. Милосердова, А.И. Олексенко, А.А. Санчес, В.П. Флоренский, В.А. Шапошников, Т.А. Шутова. - М: Прогресс-Традиция, 2011. - 584 с.
12. Флоренский П.А. Философия переписки. Новый журнал, 2006. - № 242.

Шиндаулова Раушан Байсеитовна – кандидат педагогических наук, доцент Казахской национальной консерватории им. Курмангазы

УДК 37.037

УЧЕНИЕ О НООСФЕРЕ КАК ФУНДАМЕНТАЛЬНАЯ ОСНОВА НООГУМАНИСТИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ

В статье автор пытается продемонстрировать содержательную связь между образовательной концепцией ноогуанизма и учением о ноосфере (теории В. Вернадского, П. Т. Де Шардена и др.). Опираясь на методологический потенциал философии образования, автор демонстрирует, что ноогуанистическое образование является стратегией, реализующей основную идею ноосферизма – идею социоприродного согласия. Показано, что ноогуанистическое образование может считаться стратегией, утверждающей тип мировоззрения, соразмерный с современными социальными вызовами глобализации и экологического кризиса.

Ключевые слова: ноосфера, ноогуанистическое образование, ноогуанизм, ноогуанистическое мировоззрение, социоприродное согласие.

ВЧЕННЯ ПРО НООСФЕРУ ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНА ОСНОВА НООГУМАНІСТИЧНОЇ ОСВІТИ

У статті автор намагається продемонструвати змістовний зв'язок між освітньою концепцією ноогуанізму та вченням про ноосферу (теорії В. Вернадського, П. Т. де Шардена